

UDK:619:636.92:577.16

MINERAL MODDALARNING QUYONLAR ORGANIZMIDAGI AHAMIYATI

Eshimov D.
Tolibayev I.M.

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar
universiteti.

M.Ulug'bek ko'chasi 77, 140103 Samarqand, O'zbekiston

Annotatsiya. Quyonglar organizmida minerallar almashinuvi muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularning buzilishi mahsuldorlik va pushtdorlikning pasayishiga sabab bo'lmoqda. Quyonglarning biologik xususiyatlari, saqlash va oziqlantirish sharoitlarini hamda organizm ehtiyojlarini hisobga olgan holda ratsionni minerallar va biologik faol moddalar bilan boyitish orqali minerallar almashinuvi buzilishlarining guruhli profilaktika chora-tadbirlarini ishlab chiqishga qaratilgan tadqiqotlar muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Quyong, sink, mineral moddalar, mis, marganes, gematopoez, biologik faol moddalar

Kirish(введение) Hozirgi kunda jahon aholisining soni jadallik bilan ortayotganligi bois, mavjud go'sht zahiralardan (qoramol, qo'y-echki va boshq.) oziq-ovqat sifatida keng ko'lamda foydalanish hayvonlar bosh sonining keskin kamayishiga olib kelmoqda. Parrandachilik, baliqchilik va quyongchilik aholini sifatli go'sht va go'sht mahsulotlari bilan barqaror ta'minlashda asosiy zaxira manbalari hisoblanadi. Shu bois, quyonglarni to'g'ri parvarishlash va oziqlantirishning qulay sharoitlarini aniqlash, ularning mahsuldorligini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish hamda ishlab chiqarishga joriy qilish orqali go'sht tanqisligi muammosini ijobiy hal qilinishiga erishish mumkinligi bugungi kunning dolzarb muammolaridan biridir.

Respublikamizda quyongchilik subyektlari faoliyati qo'llab quvvatlanib, ularga soliq va bojxona to'lovlaridan qator imtiyozlar berilmoqda. Quyongchilikni yanada rivojlantirish maqsadida, sohaga ilg'or texnologiyalar va innovatsion ishlanmalar joriy etish, quyongning go'sht va mo'yna mahsulotlarini qayta ishlashni chuqurlashtirish, ularning turlari va eksport ko'lamini kengaytirish, raqobatdosh quyong mahsulotlarini ishlab chiqarish orqali aholini yetarli miqdorda quyong mahsulotlari bilan taminlashga qaratilgan bir qator maqsadli tadbirlar tizimi ishlab chiqilmoqda. Ekologik toza parhezboq quyong go'shtini yetishtirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va aholining quyong mahsulotlariga bo'lgan talabini qondirishda quyonglarda uchraydigan mineral moddalar almashinuvi buzilishi kasalliklari, xususan mis, marganes, kalsiy va fosfor almashinuvi buzilishlarini erta tashxislash, samarali davolash muhim ahamiyatga ega.

Natijalar va ularning tahlili (результаты и обсуждения), Mis ham mikroelement sifatida, hayvon organizmi uchun zarurdir, chunki u to'qimalarning nafas olish va qon aylanish jarayonlarida ishtirok etadi. Tanadagi mis yetishmasligi terining shikastlanishiga olib keladi. O'sayotgan yosh hayvonlarda o'sishni

kechiktiradi va anemiya rivojlanadi. Marganesning hayvonlar ko'payish qobiliyati faolligini yaxshilashida, shuningdek skeletning shakllanishida tutgan o'rni yuqori ekanligi qayd etilgan. O'sib borayotgan yosh quyonlarning ratsionida uning yetishmasligi suyaklarning deformatsiyasiga olib keladi [1; 2; 3].

Marganes o'simliklarning yashil barglarida va bug'doy kepagida juda ko'p miqdorda saqlanadi. Kobalt B₁₂ vitamini sintezida muhim rol o'ynaydi va gematopoez jarayonlarida ishtirok etadi. U quyonlar junining sifatiga ijobiy ta'sir qiladi [4; 5].

Bir qator olimlarning tadqiqotlariga ko'ra, hayvonlarning hujayra va to'qimalarida magniy yetarli bo'lib ularda modda almashinuvini ta'minlaydi. Uning yetishmasligi qo'zg'aluvchanlikning oshishi, asabiy xurujlar va yosh hayvonlarda o'sishning pasayishiga olib keladi. Bunda tashqari barcha to'qimalarda asosiy makroelement sifatida kaliy bo'lishi kerak. U hayvonlarning o'sishi va yurakning yaxshi ishlashini ta'minlaydi. Qalqonsimon bez gormoni tarkibidagi yodning bo'lishi ko'plab olimlar tomonidan isbotlangan. Ushbu minerallar hayvonlar uchun etarli bo'lmasligi ularda o'sish va rivojlanishni pasayishi, mahsuldorlikni pasayishi mualliflar tomonidan aniqlangan [7].

Tajribadagi quyonlarni klinik tekshirish jarayonlari.

Ozuqa tarkibidagi mineral moddalar hayvonlarning ko'payish jarayoniga, o'sish suratinig yuqori ko'rsatkichiga ega bo'lishiga, sog'lom nasl olishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Hayvonning jinsi va yoshini hisobga olgan holda mineral moddalarga bo'lgan ehtiyoj va me'yor ko'rsatkichlari ishlab chiqilgan. Belgilangan me'yorda mineral elementlardan foydalanish organizmning chidamliligiga, ularning mahsuldorlik ko'rsatkichlariga, ozuqa moddalarining hazm bo'lishiga va ozuqa sarflarining pasayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi [8].

Xulosalar (выводы) Quyonlar organizmida mineral moddalar energiya balansida muhim rol o'ynamasada, ammo metabolitik jarayonlarga ta'siri muhim ahamiyatga ega bo'lib mineral moddalar suyak va tishlarning tarkibiy qismini tashkil etadi. Mineral moddalar quyonlar organizmida hazmlanish, so'rilish va sekretiya jarayonlarida qatnashadigan biologik faol moddalar hisoblanadi. Bu fermentlar tarkibiga kirishi va ularni faolligini ta'minlashi bilan bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Сафин, М. Г., Рахмонов, Ф. Х., & Эшимов, Д. (2019). Теоретические и прикладные предпосылки эндемической иктерогемоглобинурии каракульских овец. *Школа Науки*, (13), 15-18.
2. Зоиров, Ш., Ибрагимов, Д., & Эшимов, Д. (2021). Влияние различных форм хитозана на содержание витамина А в печени кроликов.
3. Davlatbaevna, I. F., Davlatbay, I., & Dusmurat, E. (2021). Effectiveness of Coccidiostatics Used in Chicken Coccidiosis and Effect on Morphological Indications of Blood. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 2(5), 151-154.
4. Ибрагимов, Д., Эшимов, Д., Тошмуродов, Д., & Шомуродов, М. (2022). Влияния эймериостатиков на формирования иммунитета против болезни и на морфологические показатели рови кур. *Перспективы развития ветеринарной науки и её роль в обеспечении пищевой безопасности*, 1(2), 363-368.
5. Бурхонов, Д., Эшимов, Д., & Бабаева, Ш. (2022). ПАРРАНДАЛАРДА ОВҚАТ ҲАЗМ БЎЛИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. *AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 694-696.
6. Babaeva, S., Eshburieva, N., Eshimov, D., Nuridinova, M., & Saparov, O. (2024). Biology of plants of the *Ferula tenuisecta* and the level of toxicity in laboratory animals. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 118, p. 01001). EDP Sciences.
7. Eshimov, D., Ibragimov, D., & Sh, S. (2024). KURKALAR QONIDAGI LEYKOSITLARNING FAGOTSITAR FAOLLIGIGA GOSSIPREN IMMUNOMODULYATORINING TA'SIRI. *Yangi O'zbekiston ustozlari*, 2(2), 122-124.
8. Toshmurodov, D. S., Eshimov, D., & Xalilov, O. B. (2024). BROYLER JO 'JALARINING ICHAK MIKROFLORASIGA XITIZAN GIDROKSIAPATITINI TA'SIRI. *Talqin va tadqiqotlar*, 2(7 (44)).
9. Алияров, Д., Ибрагимов, Д., Эшимов, Д., Ибрагимова, Ф., & Тошмуродов, Д. (2021). Влияние иммуномодуляторов на физиологическое состояние организма птиц.
10. Тошмуродов, Д., Эшимов, Д., Ибрагимов, Д., Ибрагимова, Ф., & Алияров, С. (2021). Влияние транквилизаторов на морфологические показатели крови цыплят.
11. Ибрагимова, Ф., Ибрагимов, Д., Эшимов, Д., & Алияров, С. (2022). Эффективность некоторых кокцидиостатиков при эймериозе птиц и их влияния на интенсивности инвазии. *Перспективы развития ветеринарной науки и её роль в обеспечении пищевой безопасности*, 1(2), 358-362.
12. Rahmonov, F. X., Eshimov, D., & Islamov, X. I. (2023). Effect Of Chitosan and Whey Powder on The Physiological Status of Broiler Chicks Fed. *Texas Journal of Agriculture and Biological Sciences*, 22, 70-73.
13. Бочкарев, В. Н., Эшимов, Д. Э., & Абдуганиев, У. (1986). Картина крови под действием тетрацикла.

14. Toshmurodov, D. S., Eshimov, D., Ibragimov, D., & Ergashev, Q. X. (2022). XITIZAN BOMBYX MORIGIDROKSIAPATITI NANO KOMPOZITLARINING BROYLAR TOVUQLARI QONINING MORFOLOGIK KO 'RSATKICHLARI VA LEYKOSITAR FORMULASIGA TA'SIRINI O 'RGANISH. *AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 298-300.
15. Rakhmonov, F., Eshimov, D., Islomov, K., Ubaydullaeva, G., & Hayitova, B. (2024). The effect of Chitosan and whey powder on the weight of broiler chickens. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 95, p. 01025). EDP Sciences.
16. Toshmurodov, D., Eshimov, D., Eshburiyev, S., Aliyarov, S. M., & Fayzullayev, I. (2024). The use of Chitosan hydroxyapatite in improving the Clinico-physiological indicators of broiler chicks, as well as in increasing productivity and preservation. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 95, p. 01030). EDP Sciences.
17. Eshburiyev, S., Mamatova, Z., Achilov, O., Karshiyev, U., Eshimov, D., Kholbekova, G., & Sattorov, J. (2024). Causes and prevention of disorder of calcium-phosphorus exchange in rabbits. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 118, p. 01013). EDP Sciences.
18. Diyor, T., Soatmomin, A., Yeshimov, D., & IbragimovDavletboy, I. (2021). Effect of Chitozan Bombix Morbi Immunomodulator on the Physiological State of Chickens. *European Journal of Agricultural and Rural Education*, 2(10), 6-9.
19. Islomov, K. I., Eshimov, D., Rakhmonov, F. K., Kuvvatov, H. A., & Shomurodov, M. (2021). Study of the influence of medicinal preparations used in experimental eimeriosis of chickens on morphological indications of blood. *Academic research in educational sciences*, 2(5), 1480-1484.
20. ЭШИМОВ, Д., КУВВАТОВ, Х. А., ИСЛОМОВ, Х. И., РАХМОНОВ, Ф. Х., & ШОУМУРАДОВ, М. (2021). Сравнительная активность кокцидиостатиков при эймериозе кур. *Экономика и социум*, (5-2 (84)), 666-669.
21. Saparov, O. J., & Eshimov, D. (2023). The Effect of a Decotion Prepared From Ferula Assafoetida Plant Grain on Clinical Indications of Male Rabbits. *Miasto Przyszłości*, 41, 398-400.
22. Azim, B., Mustafo, D., Dusmurat, E., Saodat, Y., Oksana, K., & Karokul, S. (2021). The state of free-radical oxidation of lipids in experimental myocardial infarction in rats. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 8(3), 816-820.